

van de regeling geen betaalde baan meer te hebben.

Specifiek is nog gekeken naar schuldenaren die minimaal een jaar voorafgaand aan de Wsnp een bijstandsuitkering ontvingen. Van deze groep heeft 22% (tijdelijk) werk gevonden; voor schuldenaren die al meer dan 2 jaar een bijstandsuitkering ontvingen voor toelating tot de Wsnp betreft dit percentage 16%.

Degenen, die betaald werk hebben gevonden tijdens de Wsnp-regeling, zijn relatief vaak man en/of ongehuwd samenwonenden al dan niet met kinderen. Kijkend naar de herkomstgroepering blijkt

dat schuldenaren met een Antilliaanse/Arubaanse achtergrond, Surinamers en autochtone Nederlanders het vaakst werk hebben gevonden.

Etniciteit van de schuldenaren in de Wsnp De gegevens uit het CDS zijn gekoppeld aan het SSB om de samenstelling naar etniciteit van de groep schuldenaren te vergelijken met die van de totale Nederlandse bevolking.

Hieruit blijkt dat schuldenaren in de Wsnp relatief vaak van buitenlandse afkomst zijn. Van de schuldenaren is 65% een autochtone Nederlander en 35% is allochtoon, terwijl van de totale Nederlandse bevolking 82% autochtoon en 18% allochtoon

is. Tegelijkertijd blijkt de kans op een schone lei bij autochtone Nederlanders met 73% iets groter te zijn dan voor de verschillende groepen allochtone schuldenaren.

Tot slot

Wanneer u interesse hebt, kunt u de gehele Monitor Wsnp, vierde meting, terugvinden op de website van het Bureau Wsnp van de Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch (www.wsnp.rvr.org). Kijkt u in de Bibliotheek bij Onderzoeken. □

Een sanering als hoogste doel? Vaak moet je met minder genoeg nemen

*Door mr. A.J. Moerman
afdelingsmanager sociaal raadslieden,
Rijnstad Arnhem*

Voor veel mensen is een volledige schuldsanering (voorlopig) niet weggelegd. Dat kan komen door bijvoorbeeld de aard van de schulden, door het traject voortijdig te beëindigen vanwege het niet nakomen van afspraken, of door het ontstaan van nieuwe schulden. Deze cliënten bevinden zich in een uitzichtloze situatie. Deurwaarders leggen beslag op hun inkomen, waarbij ze de beslagvrije voet vaak te laag vaststellen. Onder druk van beslag op de inboedel worden regelingen getroffen, terwijl er eigenlijk geen geld voor is. Er ontstaat een neerwaartse spiraal met het gevolg dat betaling van huur, energie, water en premie ziektekostenverzekering (primaire lasten) in het gedrang komen. De Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden stelt in het rapport 'Mensen met schulden in de knel!' deze problematiek aan de orde.'

De overheid moet ingrijpen! De (schuld)hulpverlening kan echter zelf ook wat

doen. In opdracht van de provincie Gelderland en de gemeente Arnhem heeft Rijnstad een methodiekhandleiding ontwikkeld voor het stabiliseren van problematische schuldsituaties. De handleiding heeft als titel 'Blijven wonen'', waarmee

Het starten van reguliere schuldhulpverlening bij een cliënt die daar niet aan toe is, vergroot de kans op uitval, met alle gevolgen van dien.

de centrale doelstelling van de methodiek is weergegeven. Dit artikel geeft een korte samenvatting.

Waarom stabiliseren?

In de reguliere schuldhulpverlening staat het regelen van alle schulden centraal. Inmiddels wordt meer en meer duidelijk dat cliënten die uit het minnelijk of wettelijk traject (Wsnp) vallen, ook hulp nodig hebben. Het is van belang te voorkomen dat deze mensen verstoken raken van de elementaire voorzieningen (woonruimte,

energie, water en ziektekostenverzekering).

Het hoge uitvalpercentage uit de reguliere schuldhulpverlening maakt duidelijk dat cliënten ook in staat moeten zijn een dergelijk traject te volgen en te voltooien. De cliënt dient 'schuldsaneringrijp' te zijn. Het starten van reguliere schuldhulpverlening bij een cliënt die daar niet aan toe is, vergroot de kans op uitval, met alle gevolgen van dien. Het de tijd nemen om de cliënt hierbij te begeleiden, betekent dat er ook aandacht moet zijn voor de elementaire voorzieningen.

Twee soorten stabilisatietrajecten

De stabilisatiemethodiek onderscheidt twee soorten trajecten: 'technisch stabiliseren' en 'stabiliseren als voortraject'. Het 'technisch stabiliseren' is bedoeld voor cliënten bij wie een regeling van alle schulden om technische redenen voorlopig niet mogelijk is. Dat kan bijvoorbeeld zijn vanwege de aard van de schulden, zoals een recente fraudevordering. Een andere mogelijkheid is dat de cliënt al een regulier schuldhulpverleningstraject achter de rug heeft en hier voorlopig niet meer voor in aanmerking komt. De begeleiding

en de gestelde voorwaarden zijn beperkt tot het veilig stellen van woonruimte, energie, water en ziektekostenverzekering. Het 'stabiliseren als voortraject' is bedoeld voor cliënten bij wie een sanering op zich mogelijk is, maar gezien hun gedrag, de kans groot is dat het zal mislukken. De cliënt is nog niet schuldsaneringsrijp. De cliënt weet bijvoorbeeld nog niet zijn inkomsten en uitgaven op elkaar af te stemmen, of hij werkt niet aan de psychosociale problemen die aan de schulden

Bij een voortijdige beëindiging in het minnelijk traject kan de cliënt meestal pas na een paar jaar weer geholpen worden.

ten grondslag liggen. Het zijn de zogenoemde 'potentiële uitvallers'. Te snel starten met reguliere schuldhulpverlening terwijl de kans van mislukken groot is, kan ernstige consequenties hebben. Bij een voortijdige beëindiging in het minnelijk traject kan de cliënt meestal pas na een paar jaar weer geholpen worden. Voor de Wsnp geldt zelfs een termijn van tien jaar. Er zal eerst iets aan het gedrag moeten veranderen wil een regeling van alle schulden kans van slagen hebben. De begeleiding en de gestelde voorwaarden zijn in dit traject, naast het stabiliseren, gericht op verandering van het gedrag van de cliënt zodat op termijn een volledige schuldregeling mogelijk is.

De kern van het stabiliseren

De stabilisatiemethodiek is erop gericht dat de cliënt gebruik kan blijven maken van de elementaire voorzieningen. Om dit te realiseren is het van belang om:

- de maandelijks betaling van de primaire lasten te borgen, en;
- indien er primaire schulden zijn, hiervoor een regeling te treffen.

Met de overige schulden wordt in principe niets gedaan. Schuldeisers kunnen beslag op het inkomen leggen. De beslagvrije voet – het deel van het inkomen waarop de schuldeiser geen beslag mag leggen – vormt de ondergrens waar de cliënt van moet leven. Uiteraard moet de beslagvrije voet wel correct zijn vastgesteld en is het van belang dit altijd te controleren.

Deze werkwijze vergt van de cliënt een bepaald gedrag. Voorwaarden en begelei-

ding van de hulpverlening zijn erop gericht dat de cliënt:

- prioriteit legt bij de primaire vaste lasten en de primaire schulden;
 - bereid is om betaling van de primaire vaste lasten te borgen;
 - de eventuele opbrengst uit de voorzieningencheck inzet om de primaire schulden te regelen;
 - zijn inkomsten en uitgaven bijstelt om aflossingsruimte te creëren voor de primaire schulden;
 - zich weerbaar opstelt tegen schuldeisers, incassobureaus en deurwaarders door geen betalingsregelingen af te sluiten die de betaling van de primaire lasten en primaire schulden in 'gevaar' brengen.
- Deze gedragsverandering is voor beide categorieën cliënten van belang. Dus zowel voor de cliënten voor wie een schuldregeling technisch niet mogelijk is, als voor de cliënten voor wie een schuldregeling weliswaar mogelijk is, maar bij wie de kans op uitval vanwege hun gedrag groot is. Deze laatste categorie, de 'potentiële uitvallers', heeft wel perspectief op het regelen van alle schulden op korte termijn via een regulier schuldsaneringstraject. Voorwaarde daarbij is dat de cliënt zijn gedrag bijstelt. In dat geval is de hulpverlening volgens de stabilisatiemethodiek ook gericht op het 'schuldsaneringrijp' maken van de cliënt.

Borging vaste lasten als harde voorwaarde

Het borgen van de vaste lasten is in de stabilisatiemethodiek van groot belang. Als de primaire schulden zijn geregeld maar de vaste lasten niet geborgd, is de kans groot dat het in de toekomst weer

Het borgen van de vaste lasten is in de stabilisatiemethodiek van groot belang.

misgaat. Bovendien zal de schuldeiser eerder met een betalingsvoorstel akkoord gaan als de betaling van de lopende termijnen gewaarborgd is. De hulpverlener moet borging van de vaste lasten als harde voorwaarde stellen. Dat betekent dat hij met het regelen van de primaire schulden, waaronder bijvoorbeeld het voorkomen van uithuiszetting, pas begint als de cliënt bereid is de vaste lasten te borgen.

Voor cliënten met een WWB-uitkering

bestaat meestal de mogelijkheid om de betalingen van de vaste lasten via inhouding op de uitkering te regelen. Sociale diensten gaan hier echter verschillend mee om. Voor wie geen WWB-uitkering heeft, is borging van vaste lasten een probleem. Niet elke werkgever wil betalingen van de primaire vaste lasten van zijn werknemer regelen, omdat dit extra werk en tijd met zich meebrengt. Met het UWV en de SVB zijn hierover in ieder geval geen afspraken te maken. Bij cliënten met een wisselend inkomen, of meerdere (aanvullende) inkomens, bijvoorbeeld van diverse uitzendbureaus, of werk met een aanvullende WW- of WWB-uitkering, is sprake van een ander probleem. Vaak is de hoogte van de inkomens afzonderlijk te laag om de vaste lasten van te betalen.

In al deze situaties kan inkomensbeheer of onderbewindstelling mogelijk uitkomst bieden. Voor inkomensbeheer geldt vaak de voorwaarde dat er ook een regeling moet komen voor alle schulden, of het is

Juist bij mensen met schulden is het niet-gebruik van regelingen en voorzieningen erg hoog.

niet gratis. Het Budget Advies Centrum (BAC) in Arnhem biedt om dit te onderwerpen stabilisatiebeheer aan. Dit stabilisatiebeheer houdt in dat de cliënt zijn werkgever of uitkeringsinstantie machtigt zijn inkomen over te maken naar het BAC. Het BAC betaalt de primaire vaste lasten en maakt de rest van het inkomen over naar de cliënt. De kosten van de overige vaste lasten dient de cliënt zelf te betalen. Aan deze beperkte vorm van inkomensbeheer zijn voor de cliënt geen kosten verbonden.

Voorzieningencheck als bron van inkomen

Juist bij mensen met schulden is het niet-gebruik van regelingen en voorzieningen erg hoog. Door aan de hand van een checklist systematisch alle regelingen en voorzieningen langs te lopen kan dit veel geld opleveren. Afhankelijk van de situatie van de cliënt is het dan mogelijk om bijvoorbeeld belastingaangifte te doen over de voorgaande vijf jaar of de langdurigheidstoelage aan te vragen vanaf 1 januari 2004.

Dat het niet-gebruik hoog is, blijkt ook uit de resultaten van de Formulierenbrigade

Arnhem.² Bij 1019 huishoudens is een voorzieningencheck uitgevoerd. Bij 56% van deze huishoudens bleek sprake van niet-gebruik van een of meerdere voorzieningen. De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële resultaten:

Resultaten voorzieningencheck (september 2008)

Recht op ander / hoger inkomen	€ 20.785,60
Recht op heffingskorting	€ 84.460,00
Recht op (hogere) zorg- en huurtoeslagen	€ 139.930,00
Recht op kwijtschelding	€ 29.714,88
Recht op langdurigheidstoeslag	€ 101.530,00
Bijzondere bijstand	€ 41.889,00
Voorzieningen gehandicapten / ouderen	€ 36.774,00
Tegemoetkoming in kosten kinderen	€ 12.209,00
Belastingteruggaaf	€ 334.424,00
Overig	€ 37.269,35
Totaal	€ 838.985,83

Bij degenen bij wie sprake was van niet-gebruik, was de gemiddelde opbrengst € 1482,31. De opbrengst uit de voorzieningen is goed bruikbaar om de primaire schulden te regelen.

De Arnhemse smeergeldrekening

Een belangrijk, en ook lastig, onderdeel van de stabilisatiemethodiek is het treffen van een regeling voor de primaire schulden. Dit is extra moeilijk als er beslag op het inkomen ligt.

Het gebruiken van de opbrengst uit de voorzieningencheck is één van de mogelijkheden om een regeling te treffen. In de praktijk verloopt dit echter niet altijd eenvoudig. Vaak verdwijnt de opbrengst direct in een roodstand op de bankrekening of de cliënt geeft het geld aan andere zaken uit. Als oplossing hiervoor is de zogenoemde 'smeergeldrekening' ontwikkeld. De smeergeldrekening is ontstaan in samenwerking met het Budget Advies Centrum en bedoeld voor cliënten met primaire schulden voor wie de reguliere schuldhulpverlening (nog) geen optie is. Met het BAC is afgesproken dat het geld van de opbrengst van de voorzieningencheck naar een speciale cliëntrekening van de Stadsbank gaat. Zodra het geld bij de Stadsbank binnen is en de schuldeiser met het voorstel akkoord is, geeft de hulpverlener opdracht aan de Stadsbank om de schuldeiser te betalen.

Stabiele betalingsregeling

Als de opbrengst van de voorzieningencheck onvoldoende is voor betaling van

de primaire schulden, kan de hulpverlener een betalingsregeling ter aanvulling treffen. Groot knelpunt hierbij is dat een andere schuldeiser de betalingsregeling kan doorkruisen, door beslag op het inkomen te leggen. De cliënt kan de regeling dan niet

meer nakomen, met alle gevolgen van dien. Het is van belang om bij het treffen van de betalingsregeling hierover aan de schuldeiser van tevoren duidelijkheid te verschaffen. Dit kan met de zogenaamde stabiele betalingsregeling. Als nog geen beslag op het inkomen ligt, ontvangt de schuldeiser een betalingsvoorstel met twee aflosbedragen:

- een af te lossen bedrag per maand, voor de periode dat geen beslag op het inkomen ligt (het maximum);
- een af te lossen bedrag per maand, voor het geval een schuldeiser beslag op het inkomen legt (het minimum).

Het voordeel van deze werkwijze is dat de schuldeiser een betrouwbaar voorstel ontvangt, dat waarschijnlijk bestendig is voor toekomstige veranderingen.

Tot slot: de valkuilen

Hulpverlening bij schulden kent vele valkuilen, zo ook bij het stabiliseren. Een belangrijke valkuil is het onder druk van een crisissituatie te snel overgaan tot oplossingen. De cliënt zal bijvoorbeeld bij een dreigende uithuiszetting meestal een sterk appèl doen op de hulpverlener om de ontruiming te voorkomen. Hoewel het belangrijk is dat de hulpverlener adequaat reageert, is het niet wenselijk dat hij zich laat verleiden tot 'snelle oplossingen'. Ze kunnen een aanpak op lange termijn zelfs belemmeren, doordat de cliënt daarna nauwelijks gemotiveerd zal zijn verdere hulpverlening te accepteren. Zo is het mogelijk dat de cliënt niet meer bereid is de maandelijkse betaling van de vaste las-

ten te borgen. Een dreigende uithuiszetting of afsluiting kan de cliënt juist motiveren zijn gedrag bij te stellen en aan bepaalde voorwaarden te voldoen.

Een tweede valkuil is dat de hulpverlener naast de primaire schulden toch probeert om ook andere schulden te regelen. Het is goed mogelijk dat de cliënt ook een druk ervaart van andere schuldeisers. Hij zal dan proberen de hulpverlener zo ver te krijgen ook hiermee aan de slag te gaan. Dit valt echter buiten het bestek van het stabiliseren. De cliënt zal moeten leren met deze druk van schuldeisers om te gaan. De hulpverlener moet van meet af aan duidelijk zijn over wat de cliënt wel, maar vooral ook wat hij niet van de hulpverlening kan verwachten.

Meer informatie: www.rijnstad.nl/stabiliseren

Juridische achtergrondinformatie schulden: www.rijnstad.nl/schulden □

1 Het rapport 'Mensen met schulden in de knel' is te downloaden op www.sociaalraadslieden.nl. Zie ook het artikel van mr. A.J. Moerman en W.C.P. van den Berg, 'Mensen met schulden in de knel', *Schuldsanering* 2008/3, p. 18 e.v.

2 Ga voor meer informatie naar: www.rijnstad.nl/formulierenbrigade.